

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА
Кафедра етнології

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО імені ШЕВЧЕНКА В УКРАЇНІ
Секція етнографії та фольклористики

Михайло ГЛУШКО

ФІЛАРЕТ КОЛЕССА

I

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ

Львів – 2023

УДК 061.2НТШ:929:001-051Ф.Колесса
Г 55

Рецензенти:

С. Д. Гелей, д-р істор. наук, проф.,
І. С. Довгалюк, д-р мистецтвозн., проф.,
А. В. Фелюнюк, канд. істор. наук, ст. наук. співроб.

Рекомендовала до друку
Вчена рада Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № 46/4 від 26 квітня 2023 р.)

Глушко Михайло

Г-55 Філарет Колесса і Наукове товариство імені Шевченка у Львові :
[монографія]. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2023. – 224 с., іл.

ISBN 978-617-10-0786-4

Пропоноване видання присвячене співпраці Філарета Колесси з Науковим товариством імені Шевченка у Львові. Залучивши архівні та опубліковані джерела, автор розглядає членство й участь ученого в роботі майже десятка науково-дослідних й адміністративних комісій (Етнографічної, Мовознавчої, Бібліографічної, Шевченкознавства, Музикологічної та ін.), ділові стосунки з "головними науковими відділами" (Історично-філософською і Філологічною секціями) та Віділом (Президією) Товариства, презентації його наукових проєктів і праць на засіданнях секцій та їх обговорення у колі фахівців-колег, науково-пошукову, організаційну і видавничу роботу народознавця в Етнографічній комісії.

Для етнологів, фольклористів, істориків, культурологів, музикознавців та всіх, хто цікавиться історією розвитку народознавчих знань у Товаристві.

УДК 061.2НТШ:929:001-051Ф.Колесса

The proposed publication is devoted to the cooperation of Filaret Kolessa with the Shevchenko Scientific Society in Lviv. Using archival and published sources, the author studied the scientist's membership and participation in the work of almost a dozen scientific and administrative commissions (Ethnographic, Linguistic, Bibliographical, Shevchenko studies, Musicological, etc.), business relations with the "main scientific departments" (Historical-philosophical and Philological sections) and the Presidium of the Society, as well as presentation of his scientific projects and works at the meetings of the Sections and their discussion by specialist colleagues, research, organizational and publishing work of the ethnologist in the Ethnographic Commission.

For ethnologists, folklorists, historians, culturologists, musicologists and anyone interested in history of ethnographic knowledge in the Society.

ISBN 978-617-10-0786-4

© Михайло Глушко, 2023

© Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	7
Розділ 1	
ФІЛАРЕТ КОЛЕССА – ДІЄВИЙ ЧЛЕН СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ТА ВИДІЛУ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ	
1. 1. Вступ Філарета Колесси до НТШ у Львові	21
1. 2. Філарет Колесса – член науково-дослідних й адміністративних комісій Товариства	27
1. 3. Участь Філарета Колесси в роботі науково-апробаційних підрозділів (“головних наукових відділів”) Товариства	48
1. 4. Філарет Колесса – член Виділу НТШ у Львові	79
Розділ 2	
НАУКОВА, ВИДАВНИЧА ТА ОРГАНІЗАЦІЙНА РОБОТА ФІЛАРЕТА КОЛЕССИ В НТШ У ЛЬВОВІ	
2. 1. Етнографічна комісія – головний осередок реалізації творчих задумів Філарета Колесси	89
2. 1. 1. Етнографічна комісія й експедиційні дослідження Філарета Колесси	89
2. 1. 2. Науково-дослідна, видавнича й організаційна діяльність Філарета Колесси в Етнографічній комісії	118
2. 2. Апробація праць Філарета Колесси в “головних наукових відділах” НТШ у Львові	148
ВИСНОВКИ	174

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ 179

ДОДАТКИ

Показчик імен 199

Показчик географічних назв 205

Хронологічна таблиця участі Філарета Колесси
в засіданнях структурних підрозділів і Виділу
Наукового товариства імені Шевченка у Львові 209

ВСТУП

Ще три роки тому ми й гадки не мали, що будемо зумисне студіювати життєвий і творчий шлях Філарета Колесси. Звичайно, ім'я знаного українського вченого та композитора було нам добре відоме і вряди-годи згадувалося у наших наукових публікаціях, передусім у тих, що стосувалися персонального складу і царини діяльності Етнографічної комісії Наукового товариства імені Шевченка у Львові, предметного засягу етнографії і фольклористики у працях її провідних членів, задуму й історії друку відомих серійних народознавчих видань Товариства – “Етнографічного збірника” та “Матеріялів до українсько-руської етнології”¹. Не більше, на відміну від інших сучасних українських фахівців – знавців усної народної словесности, музикознавців, окремих етнологів.

Усе раптово змінилося в березні 2021 року, коли організатори Міжнародної наукової конференції “Восьмі Колессівські читання (до 150-річчя з дня народження Філарета Колесси)” запросили нас взяти участь у цьому поважному науковому форумі. Зваживши на тематику своїх попередніх історіографічних зацікавлень, а також на доробок знавців творчої спадщини вченого, ми свідомо обрали для доповіді одну з найменш відомих сторінок його життя й діяльності – роботи етномузиколога в різних структурних підрозділах НТШ у Львові.

Зважитися на цей крок допомогли нам і новітні історіографічні праці – статті та кандидатська дисертація київського історика Миколи Козлова, у яких автор ретельно розглянув загальний стан дослідження етнографічно-фольклористичної діяльності Філарета

¹ Глушко М. Народознавчі студії в Науковому товаристві імені Шевченка (1895–2020): Статті та матеріали. – Львів: [б. в.], 2022. – 662 с.

Колесси впродовж другої половини ХХ – початку ХХІ ст.² Щонайважливіше, нині вони позбавляють нас потреби з'ясувати доробок знавців життєвого і творчого шляху маестро повторно; увагу широкого кола читачів зосередимо лише на тих аспектах і моментах, які стосуються задекларованої теми безпосередньо, – власне, на співпраці Філарета Колесси з НТШ у Львові. Натомість більш прискіпливо розглянемо ту частину наукової літератури, яка відсутня у працях Миколи Козлова, – з тієї причини, що у світ вона вийшла впродовж останнього десятиліття, тобто вже після захисту згаданої кандидатської дисертації. Водночас доцільно наголосити на тому, що, мовлячи про зацікавлення українських фахівців (етномузикологів, фольклористів та етнографів) науковою спадщиною Філарета Колесси радянської доби, київський дослідник випустив з уваги один архіважливий нюанс: у 40–80-х роках ХХ ст. усі вони були позбавлені можливості аналізувати цей доробок музичного фольклориста крізь призму його співпраці з першою українською науковою інституцією академічного штибу. Ба більше, до проголошення незалежності України діяльність Товариства або зовсім замовчували, або часто-густо висвітлювали в тенденційному чи навіть у негативному ракурсі. Через це у монографічних працях Ярослава Шуста³ (вихованця (!) Філарета Колесси) та Софії Грици⁴, присвячених суто фольклористично-етномузикологічній спадщині академіка, про вплив НТШ у Львові на творчість маестро в царині народознавства йдеться лише побіжно.

² *Козлов М. В.* Етнографічно-фольклористична діяльність Філарета Колесси: історіографія: автореф. дис. [...] канд. іст. наук. – Київ: [б. в.], 2011. – 18 с.; *Його ж.* Діяльність Філарета Колесси як етнографа і фольклориста: радянська історіографія 70-х – початку 90-х років ХХ століття // Вісник Книжкової палати. – 2011. – № 4. – С. 34–39; *Його ж.* Сучасна вітчизняна історіографія етнографічно-фольклористичної діяльності Філарета Колесси // Вісник Книжкової палати. – 2011. – № 5. – С. 34–39.

³ *Шуст Я. Ф. М. Колесса.* – Київ: Мистецтво, 1955. – 60 с.

⁴ *Грица С.* Філарет Михайлович Колесса. – Київ: Держ. вид. образотв. мистецтва і музичної літ-ри УРСР, 1962. – 110 с.

Ситуація докорінно змінилася наприкінці 80-х – початку 90-х років ХХ ст., коли виникли сприятливі умови для всебічного аналізу і висвітлення поступу Товариства на науковій ниві загалом і дослідницької роботи його окремих підрозділів і членів зокрема. Торкнулося це й історіографічних студій про Філарета Колессу. Принаймні з часу відновлення діяльності НТШ у Львові (жовтень 1989 р.) окремі автори почали свідомо пов'язувати його працю на полі української фольклористики й етнографії саме з цією науковою інституцією, передусім з її провідною науково-дослідною структурною одиницею – Етнографічною комісією. Про це читачам нагадали вже стислі розвідки Ярослава Пилинського⁵ та Романа Кирчіва⁶. Понад те, якщо перша з них мала явно науково-пізнавальний характер, то дослідження Романа Кирчіва порушило цілу низку питань, актуальних навіть для сучасних знавців усної поетичної словесности українців. Автор, зокрема, наголосив, що "Філарет Колесса прийшов в українську фольклористику в період, коли вона особливо інтенсивно просувалася вперед і досягла високого рівня"⁷, зосібна і завдяки науково-організаційній та видавничій діяльності Етнографічної комісії НТШ у Львові.

Ще більший акцент на зв'язку здобутків Філарета Колесси і діяльності НТШ у Львові зробили у своїх кандидатських дисертаціях дві сучасні львів'янки – етнологиня Оксана Сапеляк⁸ та фольклористка Олеся Шутак⁹. Водночас кожна з них спробувала з'ясувати окремі

⁵ Пилинський Я. М. Видатний фольклорист і народознавець України (до 120-річчя з дня народження Філарета Колесси) // Українська мова і література в школі. – 1991. – № 7. – С. 37–40.

⁶ Кирчів Р. Концептуальні засади розвитку української фольклористики в працях Філарета Колесси // Народознавчі зошити. – 1997. – № 4. – С. 209–213.

⁷ Там само. – С. 209.

⁸ Сапеляк О. А. Українська етнографія в діяльності Наукового товариства ім. Шевченка: автореф. дис. [...] канд. іст. наук. – Львів: [б. в.], 1998. – 18 с.

⁹ Шутак О. С. Фольклористична думка в Галичині 20–30[-х] років ХХ століття: (К. Сосенко, Ф. Колесса, І. Свенціцький): автореф. дис. [...] канд. філол. наук. – Львів: [б. в.], 2003. – 20 с.

аспекти науково-дослідної лабораторії Філарета Колесси, які попередні дослідники або обходили стороною, або порушували їх лише поверхово. Ідеться передусім про методи і методологію науково-пошукової роботи вченого, критичний аналіз теоретичних засад його етнографічно-фольклористичних досліджень тощо. У монографії “Етнографічні студії в Науковому товаристві ім. Шевченка (1898–1939 рр.)”, яку Оксана Сапеляк опублікувала за результатами своєї кандидатської дисертації, авторка згадала вченого також як очільника Етнографічної комісії та інших науково-дослідних установ Львова наприкінці 30-х – у 40-х роках ХХ ст.¹⁰, стисло описала його участь у різних міжнародних народознавчих форумах міжвоєнного періоду¹¹. Останній ракурс частково цікавив й іншу нинішню львівську етнологиню – Тамару Пацай¹².

Натомість професорка катедри фольклористики Львівського національного університету імені Івана Франка Ганна Сокіл у підрозділі “Організатори та проводирі на ниві фольклористики (І. Франко, В. Гнатюк, О. Роздольський, Ф. Колесса)” третього розділу свого монографічного дослідження “Українська фольклористика в Галичині кінця ХІХ – першої третини ХХ століття: історико-теоретичний дискурс” виділила Філарету Колессі як знавцю пісенної творчості українського народу вже декілька окремих сторінок друкованого тексту¹³. Крім аналізу традиційного для переважної більшості сучасників дослідницького аспекту (з’ясування його внеску в зібрання українського пісенного фольклору), авторка мимохідь згадала і про те, що вчений фіксував і публікував зразки народної

¹⁰ Сапеляк О. Етнографічні студії в Науковому товаристві ім. Шевченка (1898–1939 рр.). – Львів: [б. в.], 2000. – С. 30–31.

¹¹ Там само. – С. 191–193.

¹² Пацай Т. Представництво Етнографічної комісії НТШ на міжнародних наукових заходах у 20–30-х рр. ХХ століття: хронологія подій // Народознавчі зошити. – 2016. – № 4. – С. 769–776.

¹³ Сокіл Г. Українська фольклористика в Галичині кінця ХІХ – першої третини ХХ століття: історико-теоретичний дискурс [монографія]. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. – С. 251–257.

прози (казки, демонологічні оповідання)¹⁴. На жаль, про органічний зв'язок етнографічно-фольклористичної діяльності Філарета Колесси з основним українським народознавчим осередком кінця XIX – першої третини XX ст. – з Етнографічною комісією НТШ у Львові, першою українською установою академічного штибу загалом, у монографії Ганни Сокіл ідеться тільки побіжно. Принаймні, розглядаючи це питання, львівська фольклористка обмежилася лише викладом загальновідомих для читацького загалу фактів із життєпису етномузиколога.

Окремі сторінки з біографії Філарета Колесси висвітлив у своїх дослідженнях доцент катедри етнології Львівського національного університету імені Івана Франка Роман Тарнавський, залучивши для цього значну кількість нових документальних матеріалів. Щоправда, абсолютна більшість із них стосується педагогічної праці народознавця, а також його науково-дослідницької роботи в радянський період¹⁵, натомість про ділові стосунки маестро з НТШ у Львові автор згадує мимохідь.

На тлі всього сказаного зовсім інший науковий характер мають праці сучасної музикознавиці, професорки Ірини Довгалюк – провідного фахівця з історії розвитку фонографування музики в Україні¹⁶. Залучивши документальні свідчення різних архівних збірок України, зокрема і приватного (домашнього) архіву Філарета

¹⁴ *Сокіл Г.* Українська фольклористика в Галичині кінця XIX – першої третини XX століття... – С. 256–257.

¹⁵ *Тарнавський Р.* Кафедра етнології Львівського університету. Класичний період (1910–1947). – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2016. – С. 54–56, 63, 138–139, 142–145, 150–152, 156–161; *Його ж.* Кафедри народознавчого спрямування Українського університету у Львові: викладачі та специфіка навчального процесу // Вісник Інституту археології. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. – Вип. 9. – С. 66–79.

¹⁶ *Вовчак А.* Наукова праця Ірини Довгалюк у царині історії української етномузикології // Етномузика. – Львів: ГАЛИЧ-ПРЕС, 2020. – Ч. 16: Збірка статей та матеріалів із нагоди ювілею професорки Ірини Довгалюк / Упоряд. Л. Добрянська. – С. 16–62.

Колесси¹⁷, ця львівська представниця нинішнього покоління народознавців з'ясувала багато нового про історію наукового документування музичного фольклору на різних теренах українських етнічних земель (польові дослідження на території Середньої Наддніпрянщини¹⁸, Бойківщини¹⁹, Лемківщини²⁰ та Полісся²¹), що його практикував академік, про внесок ученого до початків українського народномузичного архівування і популяризації українського етнічного мелосу в загальноєвропейському науковому просторі та ін. Щонайважливіше, більшість цих аспектів дослідниця розглянула крізь призму участі фольклориста в окремих наукових проєктах, які члени Етнографічної комісії НТШ у Львові виконували до початку Першої світової війни цілеспрямовано, – в підготовці "Корпусу

¹⁷ Ірина Довгалюк достеменно знає фонди приватного архіву Філарета Колесси, позаяк особисто долучилася до його впорядкування (див.: *Довгалюк І. Архів Філарета Колесси у Львові // Родина Колессів – спадкоємність науково-мистецьких традицій (з нагоди 140-річчя від дня народження академіка Філарета Колесси): Збірник наукових праць та матеріалів / Упоряд. І. Довгалюк, А. Вовчак. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. – С. 14–32).*

¹⁸ *Довгалюк І. До історії експедиції Філарета Колесси на Наддніпрянську Україну // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. – Вип. 47. – С. 5–27; Її ж. Кілька штрихів до історії експедиції Філарета Колесси на Миргородщину (на основі епістолярію Філарета Колесси) // Етномузика. – Львів: Вид-во ТзОВ "Дока центр", 2012. – Ч. 8: Збірка статей та матеріалів на пошану Михайла Мишанича з нагоди його 70-річчя / Упоряд. Ю. Рибак. – С. 114–134. – (Наукові збірки Львівської національної академії ім. М. Лисенка. – Вип. 28).*

¹⁹ *Довгалюк І. Перша бойківська експедиція Філарета Колесси // Вісник Львівського університету. Серія: мистецтвознавство. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. – Вип. 9. – С. 54–69.*

²⁰ *Довгалюк І. Лемківщина у дослідженнях Філарета Колесси // Вісник Львівського університету. Серія: мистецтвознавство. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2012. – Вип. 11. – С. 150–169.*

²¹ *Довгалюк І. Поліська експедиція Філарета Колесси // Проблеми етномузикології. – Київ: [б. в.], 2014. – Вип. 9. – С. 76–92.*

українського фольклору”²² та зводу “Народна пісня в Австрії”²³. Тривале студіювання зазначених та споріднених питань зрештою увінчалось загальним фаховим успіхом Ірини Довгалюк – виданням фундаментальної монографії з історії фонографування народної музики в Україні²⁴ та успішним захистом докторської мистецтвознавчої дисертації на цю саму тему²⁵.

І все ж, зважаючи на характер і наукову спеціалізацію дослідницьких студій Ірини Довгалюк, поза її увагою залишилася одна з важливих сторінок життя і творчої лабораторії Філарета Колесси – його тривала і різностороння співпраця з НТШ у Львові: членство й участь у роботі майже десятка науково-дослідних й адміністративних підрозділів (комісій), ділові стосунки з “головними науковими відділами” (Історично-філософською і Філологічною секціями) та Виділом (Президією), презентація власних наукових проєктів і праць на засіданнях секцій та їх обговорення в колі колег, організаційна і видавнича робота в Етнографічній комісії тощо. Зазначені та інші невідомі сторінки з історії багатогранної діяльності Філарета

²² Довгалюк І. “Корпус українського фольклору” Етнографічної комісії Наукового товариства імені Шевченка у Львові // Етномузика. – Львів: [б. в.], 2008. – Ч. 4: Збірка статей та матеріалів на честь 100-ї річниці збірника “Галицько-руських народних мелодій” Йосипа Роздольського та Станіслава Людкевича / Упоряд. І. Довгалюк. – С. 9–36. – (Наукові збірки Львівської національної академії ім. М. Лисенка. – Вип. 21).

²³ Довгалюк І. Проект “Народна пісня в Австрії” та Філарет Колесса // Родина Колессів у духовному та культурному житті України кінця ХІХ–ХХ століття (з нагоди 130-річчя від дня народження академіка Філарета Колесси та 100-річчя від дня народження академіка Миколи Колесси): Збірник наукових праць та матеріалів. – Львів: [б. в.], 2005. – С. 240–256. – (Серія “Українська філологія: школи, постаті, проблеми”. – Вип. 5).

²⁴ Довгалюк І. Фонографування народної музики в Україні: історія, методологія, тенденції: монографія. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2016. – 648 с.

²⁵ Довгалюк І. Фонографування народної музики в Україні: історія, методологія, тенденції: автореф. дис. [...] докт. мистецтвознавства. – Київ: ФОП Т. В. Тетюк, 2017. – 40 с.

Колесси в НТШ у Львові і стануть предметом нашої уваги у цьому монографічному дослідженні.

Запропоновану широкому читацькому загалу історіографічну працю про життя та професійну діяльність академіка в першій українській науковій інституції підготовлено переважно на архівних джерелах. Більшість із них нині зберігається у Центральному державному історичному архіві України у Львові, зокрема в 309 фонді, де зосереджені найрізноманітніші матеріали й документи, що стосуються діяльності НТШ у Львові впродовж 1873 – початку 40-х років ХХ ст. Найкориснішими для нас стали справи першого опису цього фонду, що стосуються різних спеціалізованих структурних одиниць та вищого керівного органу Товариства. Йдеться передусім про книги протоколів Етнографічної²⁶, Мовознавчої²⁷ та Бібліографічної²⁸ комісій, звіти науково-дослідних підрозділів (комісій) за певні роки²⁹, письмові повідомлення про скликання засідань членів комісій та інших структурних ланок Товариства із зазначенням порядку денного³⁰. Це саме стосується книг протоколів учасників засідань Історично-філософської³¹ та Філологічної³² секцій, спільних

²⁶ Центральный державный исторический архив Украины у Львові (далі – ЦДІА України у Львові), ф. 309, оп. 1, спр. 746 (Книга протоколів засідань членів Етнографічної комісії за 1914–1943 рр.), 33 арк.

²⁷ Там само. – Спр. 41 (Книга протоколів засідань Мовознавчої комісії від 30 травня 1918 р. до 28 травня 1922 р. і від 28 червня 1929 р. до 26 лютого 1938 р.), 53 арк.

²⁸ Там само. – Спр. 658 (Книга протоколів засідань членів Бібліографічної комісії Товариства), 19 арк.

²⁹ Там само. – Спр. 27 (Звіти про діяльність комісій Товариства), 13 арк.

³⁰ Там само. – Спр. 402 (Повідомлення членам Товариства про скликання засідань відділів і комісій Товариства із вказівкою повістки дня), 64 арк.

³¹ Там само. – Спр. 42 (Книга протоколів засідань членів Історико-філософської секції; 11. 05. 1893 – 31. 12. 1913 рр.), 141 арк.

³² Там само. – Спр. 40 (Книга протоколів засідань Філологічної секції, 1914–1944 рр.), 128 арк.

зібрань усіх "головних наукових відділів" НТШ у Львові³³. Про остаточне ухвалення рішень різних спеціалізованих структурних одиниць довідуємось із книг протоколів засідань членів Президії³⁴ та загальних зборів Товариства³⁵. Для з'ясування вступу та початкових етапів перебування фольклориста в рядах НТШ у Львові корисними для автора стали "Книга обліку дійсних членів НТШ" за 1873–1920 роки³⁶ та "Книга обліку членів НТШ" від 1914 року³⁷.

Підготовка нашої монографії була б неможлива без широкого використання книги протоколів Філологічної секції за 1893–1913 роки, що тепер зберігається в рукописному відділі Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника³⁸. Зазначене джерело цінне й важливе для автора з двох причин. По-перше, через те, що містить достовірну інформацію, з одного боку, про роботу "головного наукового відділу" Товариства до початку Першої світової війни, з іншого – про конкретну науково-дослідну діяльність етномузиколога в зазначений період. По-друге, тому, що серед матеріалів цієї книги протоколів Філологічної секції з невідомих нам причин опинилися також протоколи засідань членів двох провідних спеціалізованих структурних підрозділів НТШ у Львові – Язикової

³³ ЦДІА України у Львові, ф. 309, оп. 1, спр. 38 (Протоколи об'єднаних засідань членів секцій Товариства, 1918–1938 рр.), 37 арк.

³⁴ Там само. – Спр. 33 (Книга протоколів засідань Президії (1893–1902 рр.), 147 арк.; спр. 34 (Книга протоколів засідань членів управління Товариства), 151 арк.; спр. 35 (Книга протоколів засідань членів управління за 1912–1936 рр.), 314 арк.

³⁵ Там само. – Спр. 31 (Книга протоколів загальних зборів членів Товариства), 96 арк.

³⁶ Там само. – Спр. 371 (Книга обліку дійсних членів Товариства. Ч. I. Дати: 1873–1920 рр.), 145 арк.

³⁷ Там само. – Спр. 374 (Книга обліку членів Товариства, 1914 р.), 135 арк.

³⁸ Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника, відділ рукописів (далі – ЛННБ України ім. В. Стефаника, відділ рукописів), ф. 1, оп. 2, од. зб. 42/а (Протоколи засідань секції філологічної від року 1893), 102 + 4 арк.

(Мовознавчої)³⁹ та Етнографічної⁴⁰ комісій за 1900–1913 роки, а також протоколи спільних зібрань дійсних членів усіх секцій (Історично-філософської, Філологічної та Математично-природописно-лікарської) за 1903–1914 роки⁴¹.

Кожне з перелічених архівних джерел цінне для автора з тієї причини, що містить кілька важливих даних, які дозволяють дослідити конкретні види співпраці Філарета Колесси з Товариством загалом й окремими спеціалізованими структурними одиницями зокрема. Йдеться передусім про те, що зазначені книги протоколів містять порядкові номери зібрань членів Виділу, секцій і комісій упродовж кожного календарного року, конкретні дати засідань (день, місяць, рік), імена присутніх учасників сходинок та порядок денний. У цих самих протоколах мовиться про виступи вчених із заздалегідь визначених питань, реферування, обговорення та прийняття конкретних рішень стосовно наукових праць різних авторів. У книгах протоколів час від часу згадуються конкретні доручення членів секцій і Виділу, стан їх виконання тощо. Натомість в архівних джерелах, що стосуються роботи комісій, наявні відомості про розгляд окремих поточних проблем і питань, звернення до “головних наукових відділів” і Президії Товариства з проханням допомогти у їх вирішенні та ін.

Ці самі дані виявляємо також в опублікованому джерелі – “Хроніці українсько-руського Наукового товариства імени Шевченка” (“Хроніці Наукового товариства імени Шевченка”), за винятком одного важливого вказівника – імен присутніх на зібранні Виділу (секції, комісії) учасників. Цей вид джерела має обмежене використання ще з кількох причин. По-перше, “Хроніка НТШ” виходила регулярно (щоквартально) лише до Першої світової війни, після її за-

³⁹ ЛННБ України ім. В. Стефаника, відділ рукописів, ф. 1, оп. 2, од. зб. 42/а (Протоколи засідань секції філологічної від року 1893), арк. 63–71 зв.

⁴⁰ Там само. – Арк. 72–87.

⁴¹ Там само. – Арк. 88–95.

кінчення періодичність цього друкованого органу різко змінилася. Точніше, в міжвоєнний період його публікували і як дворічник, і що три-чотири роки. По-друге, повні дані про діяльність спеціалізованих структурних підрозділів (комісій, секцій) та вищого керівного органу (Президії) Товариства подавали у "Хроніці НТШ" також лише до Першої світової війни, відтак почали обмежуватися переважно загальними, найбільш істотними відомостями. Ще менший обсяг інформації на сторінках тогочасного друкованого органу НТШ у Львові виявляємо про роботу окремих її членів, серед них і провідних учасників наукового процесу, до яких належав, безперечно, Філарет Колесса. По-третє, як пересвідчимося згодом (під час викладу фактографічного матеріалу), у "Хроніці НТШ" інколи "редагували" чи зовсім опускали окремі (переважно дискусійні) рішення секцій і Президії (мабуть, з етичних міркувань), оцінки рецензентів стосовно якості деяких наукових праць членів та симпатиків НТШ у Львові, зокрема і Філарета Колесси, "корегували" назви рекомендованих до друку розвідок тощо. Тому для об'єктивного відтворення історії ділових стосунків музичного фольклориста з першою українською науковою інституцією, впливу Товариства на його науково-пошуковий шлях доцільно спиратися передусім на архівні джерела.

Конкретні відомості, що стосуються біографії Філарета Колесси й опосередковано чи безпосередньо пов'язані з його народознавчою діяльністю, містять окремі одиниці зберігання Державного архіву Львівської області, а саме особова справа етномузиколога від 1940 року⁴² та "Абсолюторії 1870-х – 1890-х років"⁴³ – зводи з відомостями про навчальні курси і вправи, які він мав можливість прослухати та виконати, здобуваючи вищу освіту у Львівському університеті.

⁴² Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО), ф. Р-35, оп. 7, спр. 3068 (Особова справа Філарета Колесси), 2 арк.

⁴³ ДАЛО, ф. 26, оп. 15, спр. 717 (Абсолюторії, 1870-ті – 1890-ті роки), 610 арк.

Важливим джерелом є опубліковане листування Філарета Колесси з членами НТШ у Львові та однодумцями. Епістолярна спадщина вченого набуває особливої ваги під час вивчення дискусійних моментів з його життя і наукової діяльності, як, скажімо, у випадку зі з'ясуванням історії проведення народознавцем польових етнографічних досліджень на території Галичини в 1908 році. Саме у цьому разі корисною для нас стала переписка маестро з Климентом Квіткою, опублікована зусиллями Роксоляни Залеської та Анатолія Іваницького⁴⁴. Це саме стосується листування Філарета Колесси з Катериною Грушевською, яке дійшло до читачів завдяки старанню Ксені Колесси⁴⁵ – внучки академіка. Зокрема, в поєднанні з архівними джерелами наявні у ньому відомості дали нам змогу простежити невідомі сторінки підготовки Колессиної народознавчої праці “Вірування про душу й загробне життя в українській похоронній і поминальній обрядовості”.

Окремі подробиці з історії співпраці Філарета Колесси з НТШ у Львові та його ділових стосунків з дієвими членами цієї української інституції академічного штибу містять публікації Івана Франка⁴⁶, а також повідомлення різних авторів, оприлюднені у часописі “Діло”⁴⁷. Очевидно, безцінним джерелом є наукові праці самого Філарета Колесси, передусім ті, які він виконав безпосередньо в межах

⁴⁴ Листування Климентя Квітки і Філарета Колесси / Упоряд. текстів Р. Залеської, вст. ст., примітки А. Іваницького // Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка (далі – Записки НТШ). – Львів: [б. в.], 1992. – ССХХІІІ: Праці секції етнографії та фольклористики. – С. 309–416.

⁴⁵ Колесса К. Листування Філарета Колесси і Катерини Грушевської // Записки НТШ. – Львів: [б. в.], 2001. – Т. ССХІІІ: Праці Секції етнографії та фольклористики. – С. 521–541.

⁴⁶ Франко І. [Вступ] // Етнографічний збірник. – Львів, 1898. – Т. V. – С. 76; Його ж. Перше засідання руської комісії для збирання народних пісень // Діло. – 1907. – Ч. 277. – 24 груд. – С. 3, та ін.

⁴⁷ Шухевич В. Народна пісня в Австрії // Діло. – 1913. – Ч. 141. – 27 черв. – С. 7; [Б. а.] З'їзд славянських учених // Діло. – 1924. – Ч. 121. – 3 черв. – С. 5; Л[укіянович] Д. З відчитової салі. Д-р Ф. Колесса: “Народня пісня в житті і творчості Ів. Франка”. Виклад у Товаристві ім. Могили // Діло. – 1937. –

співпраці з Товариством і про які неодноразово йшла мова на засіданнях його спеціалізованих науково-дослідних та науково-апробаційних підрозділів.

На завершення – кілька слів про структуру пропонованої монографії. Її зумовили історіографічний характер та пріоритети, які були визначені під час виконання дослідницького проєкту. Зокрема, задля більш наочного виділення різносторонньої співпраці Філарета Колесси з НТШ у Львові, ми заздалегідь розмежували, власне, його участь у роботі (засіданнях) різних спеціалізованих структурних одиниць Товариства (комісій, секцій) і Виділу та конкретні види і зміст цієї роботи: з одного боку, в Етнографічній комісії – провідному народознавчому осередку, з яким була поєднана майже вся етнографічно-фольклористична діяльність вченого, з іншого – в “головних наукових відділах” (секціях), на засіданнях яких апробували, обговорили і рекомендували (або відхилили) до друку основні етнографічні та етномузикознавчі праці науковця. Крім цього, оскільки у другому розділі не йдеться про творчі здобутки Філарета Колесси в інших науково-дослідних ланках (Мовознавчій, Бібліографічній та інших комісіях), ми стисло згадуємо про них у першому розділі (під час розгляду його перебування (членства) у цих спеціалізованих структурних одиницях), спираючись передусім на скупі інформацію, наявну в доступних нам архівних джерелах.

Уважаємо за доцільне нагадати читачам і про умови підготовки пропонованої монографії. Як уже зазначалося, автор розпочав її весною 2021 року – в період другої хвилі коронавірусної пандемії. У 2022–2023 роках всесвітню пошесть доповнила масштабна російсько-українська війна. Згадуємо їх передусім тому, що саме в цей час був обмежений чи й зовсім відсутній доступ до фондів архівних установ та книгозбірень львівських бібліотек, що не могло не

Ч. 62. – 21 берез. – С. 6; [Б. а.] Святочну Академію з 125-ліття уродин Т. Шевченка... // Діло. – 1939. – Ч. 68. – 25 берез. – С. 7, та ін.

позначитися на якості нашої праці. Часто автора виручали напрацювання попередніх років, а також доброзичливе ставлення колег, які надавали цінні консультації, слухні зауваження, конкретні уточнення, залюбки поділилися своїми окремими архівними матеріалами. Слова особливої вдячності адресуємо завідувачу відділу україніки Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника, кандидату історичних наук Костянтиніві Курилишину, науковому співробітникові відділу рукописів цієї установи, кандидату історичних наук Назарові Лоштині, доценту катедри етнології Львівського національного університету імені Івана Франка, доктору історичних наук Романові Тарнавському, старшому науковому співробітникові Львівського відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, кандидату історичних наук Андрієві Фелонюку, заступникові головного редактора часопису "Локальна історія", кандидату історичних наук Юрію Пуківському.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ГЛУШКО Михайло

ФІЛАРЕТ КОЛЕССА

I

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ

Монографія

Комп'ютерний набір *Михайло Глушко*

Англійський переклад текстів *Іван Федик*

Бібліографічна редакція *Михайло Глушко*

Літературний редактор *Дарія Якимович-Чапран*

Комп'ютерна верстка *Мирослава Шульга*

Дизайн обкладинки *Сергій Іванов*

Коректор *Михайло Глушко*

Формат 60×84 1/16.

Умов. друк. арк. 13,02 + 0,88 вкл.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія ДК № 3059 від 13.12.2007 р.

Видруковано з готових діапозитивів
у поліграфічному центрі

Видавництва Львівської політехніки
вул. Ф. Колесси, 2, Львів, 79000